

บทที่ 1

บทนำ (INTRODUCTION)

จากการศึกษาของ วินิจ นุ่มฤทธิ์ (2533 : 29) พบว่าบ้านแม่โจ้นั้นมีครอบครัว
เกษตรกรจำนวน 88 ครอบครัว โดยมีประชากรทั้งหมด 323 คน เป็นเพศชายจำนวน 163
คน อายุเฉลี่ย 22 ปี เป็นเพศหญิงจำนวน 16 คน อายุเฉลี่ย 24 ปี และในส่วนของหัวหน้า
ครอบครัวเกษตรกรเป็นชายร้อยละ 58.0 เป็นหญิงร้อยละ 42.0 โดยมีอายุเฉลี่ยทั้งชาย
และหญิง 43 ปี ขนาดของครอบครัวเฉลี่ยครอบครัวละ 3 คน ซึ่ง นิตทิพย์ บริบูรณ์สุข (2525:
30) กล่าวว่าขนาดของครอบครัวนี้นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรเป็น
อย่างยิ่ง ครอบครัวขนาดย่อมใช้ทรัพยากรน้อยกว่าครอบครัวที่มีขนาดใหญ่

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อระบบสังคม เพราะครอบครัวมีบทบาททั้งทาง
ด้านชีววิทยา ทางสังคม และทาง โครงสร้างประกอบกันคือ ครอบครัวไม่เพียงแต่มีหน้าที่สร้าง
สมาชิกใหม่กับสังคมเท่านั้น แต่ครอบครัวยังทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เติบโตในสังคม และทำ
หน้าที่อบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักระเบียบของสังคมอีกด้วย ตลอดจนรักษาเสถียรภาพและสามารถ
ทำนุบำรุงความเป็นครอบครัวอย่างต่อเนื่องสมบูรณ์ เพื่อให้ครอบครัวได้ทำหน้าที่อื่น ๆ ที่ชุมชน
ต้องการให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนต่อไป (จิรวรรณ ไตรโล-
วิธ, 2528 : 223) การที่ระบบสังคมจะมีสมาชิกที่มีคุณภาพหรือไม่ครอบครัวจะเป็น สถาบันที่
สำคัญที่สุดในการกำหนดคุณภาพของสมาชิกของสังคม สถาบันครอบครัวเป็นทั้งจุดเริ่มต้นในการ
สร้าง การพัฒนา หรือก่อให้เกิดปัญหาของสังคมได้พร้อมกัน (ศรีวงศ์ สุมิตร, 2525 : 175)
การทำงานส่วนรวมของชุมชนจะเป็นงานวัด งานบวช งานสงกรานต์ งานประเพณีต่าง ๆ และ
งานพัฒนาชุมชนที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจ ผู้ที่มีร่วมงานทั้งหลายก็มาจากครอบครัวภายใน
ชุมชน และมักจะเกี่ยวโยงกันในเครือญาติ หรือโดยการเคารพนับถือกันมาแต่บรรพบุรุษ ดังนั้น
จะเห็นได้ว่าการระดมความร่วมมือของประชาชนในชนบทจะสะดวก สบาย และคนในชนบทมี
ความสมัครสมานสามัคคีกันมากกว่าคนในเมือง และการที่สมาชิกครอบครัวที่ได้รับการอบรมขัด
เกลานิสัยให้มีระเบียบขยันขันแข็ง เสียสละและมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง จะเป็นครอบครัวที่

นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ชุมชน ความสมบูรณ์ของครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญในแง่ของการลดปัญหาสังคมและมีการสร้างสรรค์ชุมชนที่ดี ในการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่จะเป็นพลังสร้างสรรค์เสริมสร้างและลงมือปฏิบัติโครงการพัฒนาต่าง ๆ คนในชุมชนจะร่วมมือร่วมใจกันจะต้องได้รับแรงผลักดันและชักนำจากผู้นำ การสร้างผู้นำภายในชุมชนเพื่อรับผิดชอบต่อกิจกรรมการพัฒนาจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ผู้นำเพื่อการพัฒนาไม่ใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ บทบาทของครอบครัวโดยเฉพาะบิดามารดา ต้องรู้จักปลูกฝังความเป็นผู้นำของลูกตั้งแต่วัยเด็กสู่วัยเรียนวัยหนุ่มสาว จนกระทั่งวัยครองเรือน (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527 : 911-921)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สามารถเป็นจุดเริ่มต้นทั้งในการสร้างสรรค์ พัฒนา หรือก่อให้เกิดปัญหาในสังคมได้พร้อมกัน ด้วยเหตุนี้จึงถือกันว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่มีคุณภาพคือซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีวินัย ซื่อสัตย์ และเสียสละเป็นส่วนใหญ่ สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสงบเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกซึ่งด้อยคุณภาพ สังคมนั้นก็จะขาดความสงบสุขและล้าหลัง (ศรีวงศ์ สุมิตร, 2525 : 175)

ปัญหาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem)

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักทางสังคม ซึ่งมีหน้าที่เป็นหน่วยย่อยหรือหน่วยเล็กในการพัฒนาบุคคล (ปัจเจกชน) และสังคมทั้งหมด เมื่อพิจารณาถึงเบื้องหลังทางสังคมครอบครัว ตามลักษณะของหลักตรรกนิตินัย เพื่อการศึกษาทุกคนควรจะเข้าใจถึงสมาชิกทางสังคมซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายในโครงการพัฒนาทั้งหลายเช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ ครอบครัวมีการปรับโครงสร้างและหน้าที่ของมันเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอื่น ๆ เหตุผลสำคัญของเรื่องนี้คือ หน้าที่ทางสังคมของครอบครัวในการเตรียมบุคคล เพื่อรับบทบาทของผู้ใหญ่ในสังคมที่ใหญ่กว่า ในขณะที่ความต้องการและเป้าหมายของสังคมและสถาบันครอบครัวกับสังคมอื่นต่างก็ถ่ายทอดเข้าสู่สังคมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวสามารถที่จะดูซับสิ่งต่าง ๆ ในด้านโครงสร้างและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของพฤติกรรมของสังคมไทยในชุมชน

ได้ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงของครอบครัว สามารถแสดงให้เห็นว่า บางครอบครัวจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่มีความสำคัญต่อพวกเขา ในขณะที่ครอบครัวอื่น ๆ ไม่ค่อยจะพบหรือทำในสิ่งที่เขาต้องการและมีความจำเป็นต่อพวกเขา เลย การที่ครอบครัวจะบรรลุถึงเป้าหมายเหล่านั้น ได้จึงขึ้นอยู่กับการจัดการ การจัดการนั้นเป็น กระบวนการเปลี่ยนการตัดสินใจไปสู่การกระทำ หรืออาจกล่าวได้ว่าการตัดสินใจเป็นหัวใจของการจัดการ การจัดการครอบครัวจึงเป็นการมุ่ง ไปสู่เป้าหมายหรือจุดหมายนั้น ความรู้และทักษะ ในการตัดสินใจจึงมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายและยังมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมาย อย่างหนึ่งในการพัฒนาด้วย ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวเกษตรกรในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ้านแม่ใจ ต.บ้านเป้า อ.แม่แตง จ. เชียงใหม่ จึงได้ถูกเสนอขึ้นมาเพื่อหาคำตอบของคำถามตั้งนี้คือ ครอบครัวเกษตรกรมีการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวเกษตรกรเหล่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives of the Study)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อทราบถึงลักษณะของครอบครัวเกษตรกรในชุมชนบ้านแม่ใจ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อระบุถึงการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวเกษตรกรในด้านที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชุมชน
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวเกษตรกรในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
(Expected Results)

ผลการวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานต่อไปนี้

1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้วางแผนพัฒนา ผู้ที่กำหนดแนวนโยบายสามารถใช้ผลของการวิจัยนี้เตรียมการอย่างมีคุณค่า และเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับครอบครัวเกษตรกรในโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ของประเทศ
2. หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่วางแผนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษา ตลอดจนท้องถิ่นที่อื่น ๆ ของประเทศที่มีสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกัน
3. ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ในการวิเคราะห์หน่วยโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว

ข้อจำกัดของการวิจัย
(Limitation of the Study)

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตและข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สถานที่ ได้แก่ หมู่บ้านแม่โจ้ ต.บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
2. ผู้ให้ข้อมูล คือ เกษตรกรที่อยู่ในชุมชนบ้านแม่โจ้ ต.บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือสามีหรือภรรยาคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนที่สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี จำนวน 101 ครอบครัว

3. การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะคุณสมบัติส่วนบุคคล ลักษณะของครอบครัว เศรษฐกิจ และจิตวิทยาสังคม และการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวเกษตรกรในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเท่านั้น

4. ข้อมูลในศึกษาวิจัยรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ซึ่งมีลักษณะทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด

นิยามศัพท์เฉพาะ (Definition of Terms)

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เป็นหัวหน้าครอบครัว สมาชิกหรือภรรยาคนใดคนหนึ่ง หรือทั้งสองคนที่สามารถให้ข้อมูลได้

กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (community development related activities) หมายถึง ขอบข่ายการดำเนินกิจกรรม 4 ลักษณะ ซึ่งได้แก่

1. การวางแผนครอบครัว ได้แก่

- 1.1 จำนวนบุตร
- 1.2 ระยะห่างของการมีบุตร
- 1.3 ระยะที่ไม่ต้องการมีบุตรแล้ว
- 1.4 วิธีการต่าง ๆ ในการคุมกำเนิด

2. การดูแลสุขภาพและโภชนาการ ได้แก่

- 2.1 การกำหนดปริมาณสารอาหารในการประกอบอาหารแต่ละมื้อ
- 2.2 การเลี้ยงสัตว์และการปลูกผักเพื่อใช้เป็นอาหารในครอบครัว
- 2.3 การจัดเตรียมอาหารว่างสำหรับครอบครัว
- 2.4 การตรวจสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว

3. การใช้ลินเชื้อและการชำระคืน ได้แก่

- 3.1 การใช้ลินเชื้อ
- 3.2 แหล่งที่มาของลินเชื้อ
- 3.3 จำนวนของลินเชื้อที่ต้องการ
- 3.4 การชำระคืนลินเชื้อ

4. การผลิตในฟาร์ม

- 4.1 พันธุ์พืชที่จะปลูก
- 4.2 พื้นที่ที่จะปลูกพืชแต่ละชนิด
- 4.3 ระยะเวลาที่จะปลูก
- 4.4 ชนิดของปุ๋ยที่ใช้
- 4.5 วิธีการป้องกันและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
- 4.6 ระยะเวลาเก็บเกี่ยว